

huwelijksleven voor Tzipora. 'Weest vruchtbaar en wordt talrijk' is een goddelijk gebod, dat niet louter geestelijk verstaan moet worden. Miriam komt dus op voor iets dat de rabbijnen zelf ook verdedigen! De gedachte dat een mens pas compleet wordt door het huwelijk, is de rabbijnse traditie vertrouwd. Het gebod houdt de verplichting in om minstens twee kinderen te verwekken (*Misjna Jevamot* 6,6). Nu had Mozes al twee zonen! Het mystieke geschrift de Zohar verdedigt Mozes inderdaad op die wijze en zegt dat, omdat Mozes zijn plicht had vervuld, hij zich mocht verbinden met de Sjehina.¹⁴ Maar twee zonen wordt ook wel als minimum beschouwd; meer is beter.

Naast de kwestie van de kinderen speelt in Miriams opkomen voor Tzipora nog een aspect mee: gehuwden zijn elkaar het genoeg van de lichamelijke omgang verschuldigd, een zowel in jodendom als in christendom (vgl. 1 Kor. 7:3-5) levend inzicht. Onthouding om spirituele redenen mag alleen bij *wederzijds* goedvinden, het zogenaamde 'privilegium Paulinum'. De rabbijnen benadrukken dat nog sterker: seksuele omgang in het huwelijk is een goddelijk gebod!

Mozes' onthouding van Tzipora waarmee hij haar de seksuele genoegens ontzegt, ligt dus moeilijk binnen rabbijnse wetgeving en Miriams interventie lijkt alleszins te billijken. Sommige midrasjteksten proberen er een andere draai aan te geven: Mozes onthield zich van Tzipora, omdat zij een heidense was, hetgeen een profeet niet past. Daárover roddelden Miriam en Aáron.¹⁵ Met deze uitleg is de netelige kwestie van het celibaat als voorwaarde voor de profetie van Mozes omzeild. Maar andere midrasjteksten laten de ambiguïteit staan. *Sifre Numeri* #99: *Miriam had niet het doel om kwaad te spreken over haar broer, maar wilde hem prijzen en ze wilde niet het 'weest vruchtbaar en wordt talrijk' verminderen, maar vermeerderen.*

Een heel merkwaardige tekst! Wat wil hier gezegd worden? Miriam wilde het 'weest vruchtbaar' vermeerderen en dat is goed, zegt deze tekst. Ook wilde ze Mozes prijzen, wellicht door te zeggen dat zo'n groot mens zeker kinderen zou moeten verwekken; of dat Tzipora als vrouw recht heeft op zo'n man? Het is typerend voor de telkens verspringende stijl van de midrasj dat Miriams overtreding welhaast tot een goede daad is geworden. Een forse scepsis ten aanzien van het celibaat lijkt onmiskenbaar en daarmee is Miriams actie nauwelijks meer te laken.

Zou die rabbijnse scepsis ten aanzien van het celibaat ook de erop volgende midrasj inzichtelijk maken? De midrasj legt uit, wat het: 'En Mozes was zeer bescheiden' (Num. 12:3) betekent: Was hij bescheiden in zijn denken of bescheiden qua lichaam? Dat laatste niet: denk maar eens hoe hij de koningen Sichon en Og overwon! Of hoe hij de tent over de tabernakel spreidde dat toch tien el hoog was! Misschien is het te vergezocht, maar de gedachtengang zou kunnen zijn: Mozes onthield zich van zijn vrouw, maar denk niet dat het hem aan lichaamskracht ontbrak of dat hij geen echte man was!

We concluderen: in de midrasj staan twee paradigma's van heiliging tegenover elkaar: het huwelijk inclusief de seksualiteit versus het celibaat. De rabbijnse traditie kiest overwegend voor het eerste en bestrijdt het tweede, maar blijft met het motief van het celibaat van Mozes zitten, hetgeen de onopgeloste spanning in de midrasj verklaart.

Tot slot, om nog maar eens duidelijk te maken hoe pluriform de joodse bijbeluitleg is, de middeleeuws-joodse commentator Jozef Kaspi. Hij vindt al dat gepraat over het celibaat van Mozes maar onzin. 'Ik reik niet tot de schoenzolen van mijn illustere voorgangers, maar hoe komen ze er toch toe om de bijbeltekst precies omgekeerd uit te leggen? Als er staat dat Mozes zich een vrouw had genomen, waarom dan het tegenovergestelde: dat hij zich had afgezonderd? Mozes had Tzipora al en nam vervolgens een Koesjietische, om redenen die hijzelf het beste weet en waarmee wij ons niet hoeven te bemoeien! Daarom staat het er twee keer; omdat het tot dan toe niet in de bijbel vermeld was. Als Mozes zich had afgezonderd in celibaat, zou hij niet de meest volmaakte man geweest zijn, want "wie groter is dan zijn naaste heeft ook grotere driften". Zijn vitaliteit en activiteit verminderden niet en waren groter dan zelfs die van Abraham die nog op honderdjarige leeftijd een zoon kreeg.'

En Kaspi besluit met een forse sneer: 'We kunnen niet aanvaarden, dat Mozes een celibatair werd, want hij was immers geen Franciscaan, Augustijn of Karmeliet!'

Zover staat het celibaat als heiliging hier af van de joodse traditie. Maar het is ook de joodse traditie die het celibaat als weg van heiliging heeft gewezen, misschien zelfs aan het christendom! Het valt niet te ontkennen, dat devaluatie van de seksualiteit hiervan dikwijls het bijverschijnsel was. Misschien veronderstelt een authentiek celibaat wel een onbevangen beaming van lichamelijke en seksualiteit. Zo heeft Miriams pleidooi voor de heiliging van het huwelijk en voor het goddelijk gebod van het lichamelijke genieten ook voor celibatairen betekenis.

Cahier van Frans Breukelman

Op vrijdag 23 februari om 19.30 uur vindt in boekhandel Donner te Rotterdam de presentatie plaats van het derde deel uit de Bijbelse Theologie van Frans Breukelman: De theologie van de evangelist Matteüs, tweede gedeelte: *Het evangelie naar Matteüs als 'Die Heilsbotschaft vom Königtum'*. Het is het eerste cahier dat hiermee uit de nalatenschap van Breukelman verschijnt onder redactie van Pieter van Walbeek en Ad van Nieuwpoort.

Aangezien 1996 wat het Romeins en Gemeenschappelijk leesrooster betreft een zogenaamd A-jaar is, waarin de evangelist Matteüs min of meer continu wordt gelezen, kan dit nieuwe cahier over het evangelie naar Matteüs van Frans Breukelman meteen goede diensten bewijzen.

¹⁴ Zie L. Ginzberg, *Legends of the Jews, Philadelphia 1968*, II, p. 316 en V, p. 419, n. 122.

¹⁵ Zie de midrasjverzameling *Me'am Lo'ez op Numeri 12:1*.